

RAFAŁ ULATOWSKI

NIEMCY MIĘDZY SUPERMOCARSTWAMI

W ciągu ostatniej dekady przywództwo Niemiec w Unii Europejskiej (UE) było wielokrotnie dyskutowanym tematem. Potrójny kryzys (strefy euro, na Ukrainie oraz migracyjny) pokazał jednak jego ograniczenia¹. Niemcy uaktywniły się również w obszarze pozaeuropejskim, angażując się m.in. w negocjacje dotyczące ochrony klimatu i porozumienia nuklearnego z Iranem. Ich pozycja ulegała stopniowemu umocnieniu. W związku z tym gdy prezydentem USA został Donald J. Trump, część obserwatorów polityki międzynarodowej zaczęła postrzegać kanclerz Angelę Merkel jako „lidera wolnego świata”².

W 2018 r. rządy Merkel weszły w fazę schyłkową. Po kolejnych słabych wynikach jej partii: Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej (CDU) oraz siostrzanej Unii Chrześcijańsko-Społecznej (CSU), w Bawarii w wyborach do parlamentów krajów związkowych Merkel zrezygnowała z funkcji przewodniczącej, a także zapowiedziała, że obecna kadencja jest jej ostatnią na stanowisku kanclerza. Również w polityce międzynarodowej, na skutek zmieniającego się globalnego układu sił³, Niemcy muszą się mierzyć z coraz większymi wyzwaniami.

Niemcy były jednym z największych beneficjentów porządku międzynarodowego stworzonego przez Stany Zjednoczone po II wojnie światowej. Stany Zjednoczone również w okresie pozimnowojennym pełniły funkcję gwaranta niemieckiego bezpieczeństwa, a Niemcy po upadku żelaznej kurtyny nie odczuwały zagrożenia wobec siebie⁴. Pozwoliło to im zredukować wydatki na obronność i skoncentrować się na inwestycjach w cywilne sektory gospodarki. W połączeniu z proeksportową strategią gospodarczą umożliwiło to zachowanie pozycji gospodarczego mocarstwa. O ile w Europie niemiecka dyplomacja chętnie sięgała do instrumentów ekonomicznych dla osiągnięcia celów politycznych, o tyle w relacjach z państwami pozaeuropejskimi koncentrowała się na budowie korzystnych stosunków gospodarczych⁵.

¹ M. Matthijs, „The three faces of German leadership”, *Survival* 2016, t. 58, nr 2, s. 135–154.

² S. Hundal, „Angela Merkel is now the leader of the free world, not Donald Trump”, *Independent* z 1 lutego 2017 r., <https://www.independent.co.uk/voices/angela-merkel-donald-trump-democracy-freedom-of-press-a7556986.html> [dostęp: 1.02.2019].

³ M. Wigell, S. Scholvin, M. Aaltola (red.), *Geo-economics and Power Politics in the 21st Century. The Revival of Economic Statecraft*, Routledge, New York 2018.

⁴ *Weißbuch zur Sicherheit der Bundesrepublik Deutschland und zur Lage und Zukunft der Bundeswehr*, Bundesministerium der Verteidigung, Köln 1994.

⁵ H. Kundnani, *The Paradox of German Power*, Oxford University Press, Oxford 2015.

W związku z nasileniem się rywalizacji geopolitycznej ta strategia geoeconomiczna napotyka coraz większe przeszkody, czego przykładem mogą być stosunki z Rosją i Iranem⁶. Jak wskazuje minister spraw zagranicznych Heiko Maas, „egoizm” prezydenta Donalda Trumpa, ataki Rosji na prawo międzynarodowe i inne państwa oraz ekspansja Chin to główne wyzwania dla porządku międzynarodowego, do którego Niemcy nie tylko się „przyzwyczyły”, ale również w którym „było im wygodnie”. Odpowiedź niemieckiej dyplomacji na zmiany w środowisku międzynarodowym nie jest jednak nowa. Jest nią koncepcja pogłębienia integracji europejskiej we współpracy z Francją⁷.

Celem rozdziału jest przedstawienie sytuacji wewnętrznej oraz stosunków Niemiec z trzema mocarstwami: Stanami Zjednoczonymi, Chinami i Francją, które są kluczowe dla zmian w niemieckiej polityce zagranicznej, ich charakteru i kierunku⁸. Korzystny dla Niemiec dotychczasowy porządek międzynarodowy oraz ukształtowana w ostatnich dekadach kultura strategiczna⁹ sprawiają, że celem niemieckiej dyplomacji jest utrzymanie *status quo*. Najważniejszymi aktorami kształtującymi niemiecką politykę zagraniczną są Urząd Kanclerski i Urząd Spraw Zagranicznych wspólnie z Federalnym Ministerstwem Obrony¹⁰.

PORAŹKI WYBORCZE I ODEJŚCIE NA RATY

Od podjęcia przez kanclerz Merkel decyzji o otwarciu granic dla imigrantów latem 2015 r. imigracja jest dominującym tematem dla niemieckiej opinii publicznej¹¹, a także przedmiotem sporów między CDU i CSU oraz wewnątrz CDU¹². Silnie wpływa ona na wyniki wyborów, również tych w 2018 r. W Niemczech bowiem odbyły się wybory do parlamentów dwóch krajów związkowych: Bawarii oraz Hesji. Pomimo że partie chadeckie uzyskały najwięcej głosów, to wyniki zarówno jednych, jak i drugich należy uznać za porażkę. Wybory w Bawarii przeprowadzono w październiku. CSU uzyskała 37,2% głosów (spadek o 10,4 p.p. w stosunku do wyborów w 2013 r.). Drugie miejsce zajęła Partia Zielonych z wynikiem 17,5% (+8,9 p.p.), a trzecie Wolni Wyborcy (Freie Wähler), którzy zyskali 11,6% (+2,6 p.p.). Do

⁶ Mike Pence, *Remarks by Vice President Pence at the 2019 Munich Security Conference*, White House, 16 lutego 2019 r., <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=pence> [dostęp: 17.02.2019].

⁷ H. Maas, *Rede von Außenminister Heiko Maas: „Mut zu Europa – #EuropeUnited”*, Auswärtiges Amt, 13 czerwca 2018 r., <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/maas-europeunited/2106420> [dostęp: 1.02.2019].

⁸ W poniższych rozważaniach pominięto kwestię relacji z dwoma mocarstwami: Rosją i Wielką Brytanią. W 2018 r. w stosunkach tych dominowały zagadnienia będące przedmiotem dyskusji również we wcześniejszych latach.

⁹ J. Marx, „The coming of age of German security policy. German strategic culture between continuity and change”, *Wissenschaft & Sicherheit* 2015, nr 1, s. 2–10.

¹⁰ K.-R. Korte, „Bundeskanzleramt”, w: S. Schmidt, G. Hellmann, R. Wolf (red.), *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden 2007, s. 203–209.

¹¹ B. Kohler, „Merkels Erblast”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* z 22 marca 2018 r., s. 1.

¹² K. Frymark, A. Kwiatkowska-Drożdż, „Ostry spór CDU/CSU o politykę migracyjną. Implikacje europejskie”, OSW, 20 czerwca 2018 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-06-20/ostry-spor-cdu/csu-o-polityke-migracyjna-implikacje-europejskie> [dostęp: 1.02.2019].

parlamentu Bawarii weszły również AfD (10,2%) oraz SPD (9,7%). O ile dla AfD był to dobry wynik, pozwalający zasiąść w piętnastym parlamencie krajowym, o tyle dla SPD stanowił on klęskę. W poprzednich wyborach zgromadziła ona bowiem ponad 20% głosów. Konsekwencją wyborów była utrata przez CSU możliwości sprawowania samodzielnych rządów¹³.

Również wybory w Hesji przyniosły partii chadeckiej CDU słaby wynik. Osiągnęła ona 27% poparcia, a więc 11,3 p.p. mniej aniżeli w poprzednich wyborach. Partia Zielonych oraz SPD zdobyły po 19,8% głosów, przy czym dla współrządzących Hesją Zielonych wynik ten oznaczał wzrost poparcia o 8,7 p.p., a dla socjaldemokratów spadek o 10,9 p.p. Do parlamentu krajowego weszły także AfD (13,1%), FDP i Partia Lewicy. Tym samym AfD jest reprezentowana we wszystkich parlamentach krajów związkowych. W reakcji na słaby wynik CDU kanclerz Merkel poinformowała, że na zjeździe partii w grudniu nie będzie ubiegała się o reelekcję na stanowisko przewodniczącego CDU¹⁴.

W szeregach CDU/CSU pojawiły się obawy o ich przyszłość jako „partii ludowych”. Ich podstawą są wyniki wyborów w ostatnich trzech latach. Dobre rezultaty osiągają natomiast AfD oraz FDP¹⁵. Podobny proces dotknął już SPD, która po lewej stronie sceny politycznej zmuszona jest mierzyć się z silną konkurencją¹⁶. AfD reprezentowana jest już we wszystkich parlamentach krajów związkowych oraz w Bundestagu.

Słabe wyniki wyborów parlamentarnych w 2017 r. sprawiły, że dla obserwatorów sceny politycznej stało się jasne, iż rządy Merkel wkroczyły w fazę schyłkową. Pierwszym przejawem osłabienia jej pozycji wewnątrz CDU był wybór Ralpha Brinkhausa na przewodniczącego frakcji CSU/CDU w Bundestagu wbrew poparciui kanclerz dla Volkera Kaudera¹⁷. Mimo rezygnacji z kandydowania na przewodniczącego CDU Merkel planuje zachować urząd kanclerza do końca obecnej kadencji Bundestagu (2021 r.). Jest to odejście „na raty”¹⁸.

Wraz z rezygnacją z przywództwa partii wśród wielu jej członków i zwolenników pojawiły się nadzieje na „odnowę” polegającą na powrocie do korzeni. Szczególne oczekiwania wśród zwolenników tego podejścia budził powrót do polityki Friedricha Merza i podjęcie przezeń rywalizacji o stanowisko szefa partii. Rywalizował on z Jensem Spahnem – przedstawicielem młodego pokolenia we władzach partii, oraz

¹³ K. Frymark, „Wybory landowe w Bawarii – porażka CSU”, OSW, 17 października 2018 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-10-17/wybory-landowe-w-bawarii-porazka-csu-i-spd-tryumf-zielonych> [dostęp: 1.02.2019].

¹⁴ A. Ciechanowicz, „Wybory w Hesji i abdykacja Merkel w CDU”, OSW, 29 października 2018 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-10-29/wybory-w-hesji-i-abdykacja-merkel-w-cdu> [dostęp: 1.02.2019].

¹⁵ S.E. Wiliarty, „The state of the CDU”, *German Politics* 2018, t. 27, nr 1, s. 113–118.

¹⁶ E. Turner, „The SPD at the Bundestagswahl 2017: Die Hoffnung stirbt zuletzt?”, *German Politics* 2018, t. 27, nr 1, s. 119–123.

¹⁷ J. von Altenbockum, „Lame duck Merkel”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* z 25 września 2018 r., <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/ralph-brinkhaus-sieg-zeigt-mit-angela-merkel-geht-es-zu-ende-15806620.html> [dostęp: 1.02.2019].

¹⁸ P. Rásonyi, „Die grosse Zauderin bleibt sich treu”, *Neue Zürcher Zeitung* z 29 października 2018 r., <https://www.nzz.ch/meinung/angela-merkel-die-grosse-zauderin-bleibt-sich-treu-ld.1432076> [dostęp: 1.02.2019].

z Annegret Kramp-Karrenbauer, dotychczasowym sekretarzem generalnym i bliską współpracowniczką Merkel. Bardzo szybko w ramach partii ukształtowały się dwa obozy: zwolenników Merza i Kramp-Karrenbauer. O ile ci pierwsi oczekiwali radykalnych zmian w zakresie polityki migracyjnej i gospodarczej¹⁹, o tyle Kramp-Karrenbauer uzyskała poparcie zwolenników dotychczasowej polityki. Osoby jej niechętnie zwykły nazywać ją Merkel 2.0. Pomimo pewnych różnic między nimi objęcie stanowiska przewodniczącego CDU przez Kramp-Karrenbauer bez wątpienia stanowi również zwycięstwo obecnej kanclerz, która popierała ją w lutym 2018 r. w zakończonej sukcesem walce o pozycję sekretarza generalnego CDU. Przebieg wyborów pokazał, że wbrew oczekiwaniu wielu członków CDU kanclerz Merkel i jej dotychczasowa polityka wciąż cieszy się poparciem członków partii²⁰. Wynik wyborów nowych władz CDU sprawia, że prawdopodobna jest relatywnie zgodna współpraca na linii rząd-CDU i kontynuacja dotychczasowej polityki, w tym zagranicznej.

NIEMCY W STOSUNKACH MIĘDZYNARODOWYCH

Niemcy nie stały się wbrew oczekiwaniom optymistów liderem wolnego świata. Niemiecka kultura strategiczna sprawia, że ich aktywność w polityce międzynarodowej jest mniejsza, aniżeli pozwala na to potencjał państwa. Za przykład posłużyć mogą protesty niemieckich władz wobec deklaracji prezydenta Trumpa o wycofaniu amerykańskich wojsk z Syrii. Jednak same Niemcy uczestniczą jedynie w działaniach zwiadowczych. Pojawiające się pomysły użycia niemieckiego lotnictwa bojowego w Syrii napotykać opór dużej części wewnętrznej sceny politycznej, a jego ewentualne poparcie w Bundestagu stałoby pod dużym znakiem zapytania²¹. Równocześnie zaznaczyć trzeba, że niemieccy politycy nie tylko są przeciwni użyciu sił zbrojnych w stosunkach międzynarodowych. Wieloletnia niechęć do inwestowania w siły zbrojne sprawiła, że Bundeswehra jest po prostu niezdolna do udziału w dużych operacjach militarnych²². Jak określił waszyngtoński korespondent gazety *Die Welt*: „Lubimy słyszeć, że nasza kanclerz jest przywódcą wolnego świata. Ale cieszymy się, że inne kraje wykonują rzeczywistą pracę. Nie przychodzimy na ratunek”²³.

¹⁹ E. Gujer, „Der andere Blick«: Friedrich Merz – Der Vorsitzende, der aus der Kälte kommt”, *Neue Zürcher Zeitung* z 9 listopada 2018 r., <https://www.nzz.ch/international/deutschland/friedrich-merz-der-vorsitzende-der-aus-der-kaelte-kommt-ld.1435261> [dostęp: 1.02.2019].

²⁰ „Kramp-Karrenbauer will Merkel Paroli bieten”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* z 9 grudnia 2018 r., <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/cdu-kramp-karrenbauer-will-merkel-paroli-bieten-15932440.html> [dostęp: 1.02.2019].

²¹ J. Thureau, „Czy Bundeswehra będzie walczyć w Syrii? Rząd i opozycja podzielone”, *Deutsche Welle* z 11 września 2018 r., <https://www.dw.com/pl/czy-bundeswehra-b%C4%99dzie-walczy%C4%87-w-syrii-rz%C4%85d-i-opozycja-podzielone/a-45449838> [dostęp: 1.02.2019].

²² H.-P. Bartels, *Unterrichtung durch den Wehrbeauftragten*, Jahresbericht 2018 (60. Bericht), Deutscher Bundestag, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/7200, 29 stycznia 2019 r.

²³ C. Wergin, „Angela Merkel is not the ‘leader of the free world’”, *The New York Times* z 4 marca 2018 r., <https://www.nytimes.com/2018/03/04/opinion/angela-merkel-leader-free-world.html> [dostęp:

Wychodząc z tych przesłanek, warto przyrzeć się bliżej stosunkom Niemiec z trzema mocarstwami: USA, Chinami i Francją.

WIELCY RYWALE – USA I CHINY

W relacjach ze Stanami Zjednoczonymi i Chinami doszło w ostatnich latach do pogorszenia stosunków.

W stosunkach ze Stanami Zjednoczonymi dominują od lat dwa silnie ze sobą powiązane obszary konfliktu, które w okresie prezydentury Donalda Trumpa są szczególnie intensywnie eksponowane. Po pierwsze, jest to nierównowaga w wymianie handlowej przejawiająca się w nadwyżce Niemiec, która w okresie styczeń–listopad 2018 r. wyniosła ponad 45 mld euro²⁴. Po drugie, władze amerykańskie krytycznie oceniają niski poziom niemieckich wydatków na obronę. Sprawia to, że Niemcy wciąż polegają na amerykańskich gwarancjach bezpieczeństwa, a stan niemieckich sił zbrojnych się pogarsza. Przyjęty przez rząd 2 maja 2018 r. projekt budżetu i planu finansowego na lata 2018–2022 zakłada jedynie symboliczny wzrost wydatków na obronność do 2022 r. W relacji do PKB planowany jest nawet spadek z poziomu 1,21% do 1,19% PKB w 2022 r. W związku z inflacją oraz planowanym wzrostem liczebności armii, a więc i kosztów osobowych, należy spodziewać się spadku inwestycji w uzbrojenie i sprzęt wojskowy. Pomimo istniejących podziałów na niemieckiej scenie politycznej (CDU/CSU, AfD, FDP popierają wzrost wydatków na obronność, podczas gdy SPD, Zieloni, Partia Lewicy są przeciwne) dominuje brak poczucia zagrożenia i realnej potrzeby zwiększania wydatków obronnych. W niemieckim społeczeństwie dominują zaś postawy pacyfistyczne. Również negatywne nastawienie niemieckich elit i społeczeństwa do prezydenta Trumpa sprawia, że jego nacisk na wzrost wydatków na obronność może odnieść odwrotne do zamierzonych skutki²⁵.

Jednocześnie gospodarka Niemiec jest jednym z największych rywali amerykańskiego przemysłu. Szczególną uwagę przykuwa sektor motoryzacyjny. Prezydent Trump wielokrotnie wspominał o możliwości nałożenia ceł na niemieckie samochody. W obawie przed utratą amerykańskiego rynku kanclerz Merkel wielokrotnie wyrażała gotowość zaakceptowania niższych ceł na samochody importowane do UE z USA. Podczas szczytu G-7 wysunęła również propozycję przygotowania przez administrację Stanów Zjednoczonych i Komisję Europejską raportów dotyczących znaczenia polityki handlowej dla bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych. Równocześnie zapowiedziała, że konieczna będzie unijna odpowiedź na amerykańskie cła na stal i aluminium oraz zaangażowanie Światowej Organizacji Handlu

1.02.2019]: „We like to hear that our chancellor is the leader of the free world. But we’re happy to let other countries do the actual work. We’re not coming to the rescue”.

²⁴ Statistisches Bundesamt, *Außenhandel. Erste Detaildaten zum Außenhandel*, listopad 2018, 9 stycznia 2019 r.

²⁵ J. Gotkowska, „Budżet obronny Niemiec – słowa zamiast pieniędzy”, OSW, 12 maja 2018 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-05-23/budzet-obronny-niemiec-slowa-zamiast-pieniedzy> [dostęp: 1.02.2019].

(WTO) w rozwiązywanie sporów handlowych ze Stanami Zjednoczonymi. Jedną piątą niemieckiej nadwyżki handlowej pochodzi z handlu ze Stanami Zjednoczonymi²⁶.

Innym przedmiotem sporu niemiecko-amerykańskiego jest współpraca Niemiec z Rosją w projekcie gazociągu Nord Stream 2 i odmienna postawa wobec porozumienia nuklearnego z Iranem. Stany Zjednoczone odrzuciły porozumienie nuklearne wynegocjowane w ramach grupy 5 + 1, podczas gdy Niemcy je popierają. Upadek tego porozumienia stanowi porażkę Niemiec²⁷.

Prezydent Trump traktuje gwarancje bezpieczeństwa dla państw Europy jako obciążenie dla Stanów Zjednoczonych i wykorzystywanie ich przez europejskich sojuszników. Bezpośrednio z tym związany jest jego pogląd na UE, której rozwój uznaje on nie za sukces europejskich sojuszników i samych Stanów Zjednoczonych, ale za zagrożenie gospodarcze. Również w samych Niemczech obecna administracja widzi głównie rywala gospodarczego, który swe sukcesy, przynajmniej częściowo, zawdzięcza amerykańskim gwarancjom bezpieczeństwa oraz liberalnej polityce handlowej. Spór dotyczy też sposobu prowadzenia polityki międzynarodowej: bilateralizm (Stany Zjednoczone) vs. multilateralizm (Niemcy). Niemcy i Stany Zjednoczone oddalają się od siebie. Jak zauważył jeden z niemieckich urzędników: „Atakuje on [Trump – R.U.] światowy porządek, którego najważniejszym beneficjentem są Niemcy. (...) Nasza gospodarka jest mocno zglobalizowana, nasza polityka jest ściśle związana z NATO, a nasze bezpieczeństwo jest powiązane z USA. A wszystkie te filary podlegają obecnie erozji”²⁸. Stany Zjednoczone, wprowadzając cła na stal i aluminium, a także regularnie podnosząc kwestię objęcia nimi samochodów, podważają dotychczasowy model relacji bilateralnych, popierany przez Niemcy. Zdając sobie sprawę ze słabości militarnej Europy i użyteczności amerykańskich gwarancji bezpieczeństwa dla Niemiec, kanclerz Merkel stara się podkreślać rolę sojuszu ze Stanami Zjednoczonymi i nie antagonizować amerykańskiej administracji²⁹. Równocześnie minister spraw zagranicznych Niemiec Heiko Maas argumentuje za stworzeniem z UE przeciwwagi dla Stanów Zjednoczonych, przekonując, że Stany Zjednoczone i Europę łączy coraz mniej wartości i interesów. Po zakończeniu zimnej wojny brakuje czynnika zewnętrznego zbliżającego obie strony. Maas proponuje „zbalansowane partnerstwo”, jego zdaniem bowiem Europa powinna przejąć część „odpowiedzialności”, tworzyć przeciwwagę dla Stanów Zjednoczonych, w sytuacji gdy przekraczają one „czerwone linie”, i angażować się

²⁶ K. Frymark, „Polityka europejska i stosunki transatlantyckie według kanclerz Merkel”, OSW, 13 czerwca 2018 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-06-13/polityka-europejska-i-stosunki-transatlantyckie-wedlug-kanclerz> [dostęp: 1.02.2019].

²⁷ Idem, „Niemcy za utrzymaniem porozumienia nuklearnego z Iranem”, OSW, 9 maja 2018 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-05-09/niemcy-za-utrzymaniem-porozumienia-nuklearnego-z-iranem> [dostęp: 1.02.2019].

²⁸ „He’s attacking a world order of which Germany is the foremost beneficiary. (...) Our economy is highly globalised, our politics is closely bound up with Nato and our security is tied to the US. And all those pillars are now being eroded” (cyt. za: G. Chazan, „How Germany became Donald Trump’s European punchbag”, *Financial Times* z 2 sierpnia 2018 r., <https://www.ft.com/content/8f87c03c-93dc-11e8-b67b-b8205561c3fe> [dostęp: 1.02.2019]).

²⁹ J. Kiwerska, „Prezydentura Trumpa i relacje z Niemcami”, *Biuletyn Instytutu Zachodniego* 2018, nr 369.

w te dziedziny, w których Stany Zjednoczone są niechętne do działania. Twierdzi on, że intensyfikacji powinien ulec też dialog transatlantycki. Jednocześnie podkreśla, że jego plan ma szansę powodzenia jedynie w pod warunkiem zakończonej sukcesem budowy „suwerennej, silnej Europy”. Oznacza to konieczność wzmocnienia europejskiego filaru sojuszu transatlantyckiego. Heiko Maas opowiada się również za utrzymaniem multilateralnego porządku międzynarodowego³⁰. Wagę multilateralizmu podkreślał także podczas swojego przemówienia na otwarciu Dnia Gospodarczego 16. Konferencji Ambasadorów³¹. Również wystąpienie kanclerz Merkel na forum w Davos było pochwałą multilateralizmu³².

W 2018 r. można było obserwować postępującą zmianę w stosunkach niemiecko-amerykańskich, a nawet europejsko-amerykańskich. Stany Zjednoczone oponują przeciwko ponoszeniu zbyt wysokich ich zdaniem kosztów obrony Europy, gdy bogate państwa europejskie oszczędzają na wydatkach obronnych (tzw. jazda na gapę). Choć prezydent Trump powtarza to, co mówiło już wielu jego poprzedników, to ton tych wypowiedzi jest bardziej zdecydowany, a za słowami mogą pojawić się czyny³³. Mimo iż kanclerz Merkel werbalnie zgada się z prezydentem Trumpem co do faktu, że Niemcy wydają zbyt mało na obronę, to jednak jej słowom nie towarzyszy zmiana polityki. W opinii części obserwatorów polityczne deklaracje mogą nie wystarczyć i konieczne może stać się zwiększenie wydatków na obronność³⁴. Równocześnie pomimo wystąpień prezydenta Stanów Zjednoczonych militarna obecność USA w Europie uległa w ostatnich latach paradoksalnie wzmocnieniu, a nie osłabieniu³⁵.

Na dalszy rozwój stosunków ze Stanami Zjednoczonymi wpływ może mieć decyzja w sprawie budowy pierwszego terminalu do odbioru gazu LNG, a także zakupu nowych samolotów bojowych dla Luftwaffe, które mają zastąpić maszyny Tornado. Kupno amerykańskiej broni pozwoliłoby znacząco podnieść wartość bojową niemieckich sił zbrojnych i zademonstrować sojusznikom ze Stanów Zjednoczonych, że Niemcy poważnie traktują swoje zobowiązania w ramach NATO. Zmniejszyłoby to również amerykański deficyt handlowy wobec Niemiec.

³⁰ H. Maas, *Für eine balancierte transatlantische Partnerschaft*, Auswärtiges Amt, 22 sierpnia 2018 r., <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/maas-usa-strategie/2129040> [dostęp: 1.02.2019].

³¹ Idem, *Rede von Außenminister Heiko Maas zur Eröffnung des Wirtschaftstages der 16. Botschafterkonferenz*, Auswärtiges Amt, 28 sierpnia 2018 r., <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/maas-wirtschaftstag-botschafterkonferenz/2130302> [dostęp: 1.02.2019].

³² A. Merkel, *Speech by Federal Chancellor Angela Merkel at the World Economic Forum Annual Meeting in Davos*, Bundesregierung, 24 stycznia 2018 r., <https://www.bundesregierung.de/breg-en/chancellor/speech-by-federal-chancellor-angela-merkel-at-the-world-economic-forum-annual-meeting-in-davos-on-24-january-2018-455144> [dostęp: 1.02.2019].

³³ K.-D. Frankenberger, „Das ultimative Ende einer Ära”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* z 28 kwietnia 2018 r., <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/kommentar-zu-angela-merkels-besuch-bei-donald-trump-15564699.html> [dostęp: 1.02.2019].

³⁴ N. Busse, „Deutschland als Selbstverteidiger?”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* z 29 kwietnia 2018 r., <https://www.faz.net/aktuell/politik/deutsches-politik-modell-fuehrt-zu-konflikten-mit-verbuendeten-15566736.html> [dostęp: 1.02.2019].

³⁵ K.-D. Frankenberger, „Die (fast) entfesselte Angela Merkel”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* z 16 lutego 2019 r., <https://www.faz.net/aktuell/politik/sicherheitskonferenz/sicherheitskonferenz-das-plaedoyer-der-angela-merkel-16044662.html> [dostęp: 17.02.2019].

Choć niemieccy wojskowi preferują amerykański samolot piątej generacji F-35, to został on wykluczony z rywalizacji o kontrakt przez niemieckie władze i spośród amerykańskich konstrukcji na placu boju pozostał jedynie Boeing F/A-18E/F Super Hornet³⁶. Przedstawiciele niemieckiego przemysłu argumentują jednak na rzecz wyboru znajdującego się już na wyposażeniu Luftwaffe modelu Eurofighter. Zachwala go również francuski przemysł, produkujący konkurencyjne samoloty Rafale. Powodem są obawy o zdolność Niemiec do udziału we wspólnym projekcie myśliwca piątej generacji. Decyzja odnośnie do zakupu uzbrojenia może mieć istotny wpływ na przyszłość niemiecko-francuskiej współpracy w sektorze obronnym i w dziedzinie polityki zagranicznej³⁷.

Także stosunki Niemiec z drugim wielkim mocarstwem współczesnego świata – Chinami – się komplikują. O ile jeszcze kilka lat temu rozwijały się dynamicznie, towarzyszył im ogromny optymizm, umniejszono znaczenie różnic poglądów, o tyle od czasu przejścia przez chińską firmę niemieckiego producenta robotów KUKA uległy one zmianie. W Niemczech dostrzeżono, że Chiny mają własną wizję świata, którą reprezentuje koncepcja „Jeden pas, jedna droga” (OBOR)³⁸. Kanclerz Merkel podczas majowej wizyty w Chinach wielokrotnie podnosiła kwestie ochrony własności intelektualnej i dostępu do rynku. Istotnym punktem rozmów były również OBOR i współpraca Chin z państwami Europy Środkowej w formacie „16 + 1”³⁹. Podobny zestaw tematów był przedmiotem dyskusji podczas 5. chińsko-niemieckich konsultacji międzyrządowych⁴⁰. Niemcy obawiają się wzrostu wpływów gospodarczych i politycznych Chin w Europie. Inwestycje chińskie w Niemczech oznaczają często przejście przedsiębiorstw zaawansowanych technologicznie i są potencjalnie niebezpieczne dla przyszłego rozwoju gospodarczego Niemiec oraz dla bezpieczeństwa ekonomicznego kraju. W związku z powyższym władze zaczęły zaostrzać przepisy o zagranicznych inwestycjach w Niemczech. W 2018 r. przyjęto kolejne ograniczenia w tym zakresie⁴¹. Na skutek zmiany regulacji prawnych oraz nowej strategii niemieckiego rządu w 2018 r. doszło do dwóch spektakularnych

³⁶ G. Jennings, „Germany eliminates F-35 from Tornado-replacement race”, *Jane's* z 1 lutego 2019 r., <https://www.janes.com/article/86100/germany-eliminates-f-35-from-tornado-replacement-race> [dostęp: 1.02.2019].

³⁷ R. Kiani-Kreß, „Kampf um den Kampfjet”, *WirtschaftsWoche* z 23 grudnia 2018 r., <https://www.wiwo.de/technologie/forschung/ruestungsproduzenten-kampf-um-den-kampfjet/23786980.html> [dostęp: 1.02.2019].

³⁸ S. Gabriel, *Rede von Außenminister Sigmar Gabriel bei der Münchner Sicherheitskonferenz*, Auswärtiges Amt, 17 lutego 2018 r., <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/rede-muenchner-sicherheitskonferenz/1599848> [dostęp: 1.02.2019].

³⁹ F. Böge, E. Lohse, „Ein kräftezehrender Besuch”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* z 24 maja 2018 r., <https://www.faz.net/aktuell/politik/kanzlerin-merkel-in-china-asiens-grossmacht-wird-immer-einflussreicher-15605998.html> [dostęp: 1.02.2019].

⁴⁰ *Pressekonferenz von Bundeskanzlerin Merkel und dem Ministerpräsidenten der Volksrepublik China Li Keqiang*, Bundeskanzlerin, 24 maja 2018 r., <https://www.bundeskanzlerin.de/bkin-de/aktuelles/pressekonferenz-von-bundeskanzlerin-merkel-und-dem-ministerpraesidenten-der-volksrepublik-china-li-keqiang-1009170> [dostęp: 1.02.2019].

⁴¹ *Verordnung der Bundesregierung. Zwölfte Verordnung zur Änderung der Außenwirtschaftsverordnung*, 19 grudnia 2018 r., https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Downloads/XYZ/zwoelfte-verordnung-zur-aenderung-der-aussenwirtschaftsverordnung.pdf?__blob=publicationFile&v=4 [dostęp: 1.02.2019].

przypadków zablokowania chińskich inwestycji w Niemczech. Pierwszy dotyczy przejęcia przez fundusz SGCC 40% akcji operatora infrastruktury energetycznej 50Hertz. Drugi przykład to wycofanie się Yantai Taihai z próby przejęcia Leifeld Metal Spinning. Niepokój niemieckich władz zwiększyło przejęcie 10% akcji firmy Daimler przez chińskie przedsiębiorstwo Geely. Ani władze Niemiec, ani kierownictwo koncernu nie zostały poinformowane o planach chińskiej firmy. Geely zainteresowany jest głównie niemiecką technologią akumulatorów do samochodów elektrycznych. Chińskie firmy swoje inwestycje w Europie koncentrują coraz silniej w Niemczech, zwłaszcza w sektorach uznanych za kluczowe w strategii *Made in China 2025*⁴².

Chociaż część niemieckiego establishmentu gospodarczego uznaje ograniczanie zagranicznym inwestorom dostępu do niemieckiego rynku za błąd, to Związek Niemieckiego Przemysłu (BDI) opublikował w styczniu 2019 r. raport rozpoczynający się od stwierdzenia o istnieniu rywalizacji między niemieckim modelem liberalnej, otwartej, społecznej gospodarki rynkowej i chińskim modelem gospodarki centralnie sterowanej. Niemiecki przemysł nawołuje do dyskusji na temat przyszłego kształtu stosunków z Chinami. Chiny nie są już postrzegane tylko jako wielka szansa, ale również jako wyzwanie⁴³. Także niemiecki rząd coraz wyraźniej wskazuje na zagrożenia płynące z chińskiej polityki gospodarczej dla porządku międzynarodowego i niemieckich interesów⁴⁴. Ministerstwo gospodarki w obliczu konkurencji Chin planuje wspierać rodzime przedsiębiorstwa w branżach uznawanych za kluczowe dla niemieckiej gospodarki, promując bardziej aktywną rolę państwa w gospodarce⁴⁵.

PARTNERSTWO Z FRANCJĄ

Francja była pierwszym krajem, do którego z oficjalną wizytą po zaprzysiężeniu na czwartą kadencję udała się kanclerz Merkel. Jej głównym tematem była reforma UE⁴⁶. Niemcy były negatywnie nastawione do niemal wszystkich pomysłów przebudowy UE prezentowanych przez prezydenta Emmanuela Macrona. Szczególny sprzeciw budziły: projekt Europejskiego Funduszu Walutowego, stworzenie budżetu strefy euro, a także wspólnego systemu gwarantowania depozytów bankowych.

⁴² K. Popławski, „Niemcy: nowe bariery dla chińskiego kapitału”, OSW, 8 sierpnia 2018 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-08-08/niemcy-nowe-bariery-dla-chińskiego-kapitału> [dostęp: 1.02.2019].

⁴³ BDI, *Partner und systemischer Wettbewerber – Wie gehen wir mit Chinas staatlich gelenkter Volkswirtschaft um?*, styczeń 2019.

⁴⁴ H. Maas, *Rede von Außenminister Heiko Maas zur Eröffnung des Wirtschaftstages der 16. Botschafterkonferenz, Auswärtiges Amt*, 28 sierpnia 2018 r., <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/maas-wirtschaftstag-botschafterkonferenz/2130302> [dostęp: 1.02.2019].

⁴⁵ A. Mihm, G. Braunberger, „Eine »Nationale Industriestrategie 2030« für Deutschland”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* z 31 stycznia 2019 r., <https://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/altmaier-arbeitet-am-staerkung-des-industriestandorts-deutschland-16018673.html> [dostęp: 1.02.2019].

⁴⁶ „Merkel und Macron wollen bis Juni EU-Reformplan vorlegen”, *Handelsblatt* z 16 marca 2018 r., <https://www.handelsblatt.com/politik/international/frankreich-besuch-merkel-und-macron-wollen-bis-juni-eu-reformplan-vorlegen/21082888.html> [dostęp: 1.02.2019].

Rząd Niemiec obawia się konieczności ogromnych transferów finansowych⁴⁷. Za przełomowy uznać można szczyt przywódców w Mesebergu 19 czerwca 2018 r., podczas którego kanclerz Merkel zaakceptowała francuską propozycję utworzenia do 2021 r. budżetu strefy euro. Pierwszy budżet strefy euro planowany jest na lata 2021–2027, a więc ten sam okres co wieloletnie ramy finansowe UE. Niemieckim postulatem jest wydzielenie ze wspólnych ram finansowych UE części środków przeznaczonych tylko dla państw strefy euro (budżet) i przeznaczenie ich na wsparcie pogrążonych w kryzysie państw. Drugie istotne ustalenie z Mesebergu odnosi się do Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa. Oba państwa opowiedziały się za zwiększeniem efektywności i poprawą koordynacji polityk zagranicznych państw członkowskich UE. Postulaty Niemiec koncentrują się na rozszerzeniu głosowania większościowego w zakresie WPZiB i także utworzeniu Rady Bezpieczeństwa UE (RB UE). Jej zadaniem miałyby być koordynacja polityki zagranicznej UE. Według propozycji niemieckich Rada Europejska miałyby raz w roku obradować jako RB UE. Kanclerz Merkel wskazała na możliwość rotacyjnego uczestnictwa oraz stały charakter tego ciała. Propozycja znajduje się we wstępnej fazie i wiele istotnych szczegółów pozostaje nieznanymi. Przebudowa i zwiększenie efektywności mechanizmów UE w zakresie polityki zagranicznej mają priorytetowe znaczenie dla Niemiec. Wzmocniłyby bowiem ich pozycję wobec nasilającej się konkurencji ze strony Stanów Zjednoczonych i Chin, a wprowadzenie głosowania większościowego miałyby uniemożliwić blokowanie rozwiązań poszczególnym państwom członkowskim. Obie strony uzgodniły również powiązanie francuskiej koncepcji Europejskiej Inicjatywy Interwencyjnej z PESCO⁴⁸. Dyskusje nt. przyszłej europejskiej armii unaczynają, że pomimo deklaratoryjnego poparcia Francji i Niemiec obie strony odmiennie ją sobie wyobrażają. O ile dla Francji ma ona stanowić element strategicznej autonomii Europy i powinna być budowana poza strukturami UE, o tyle według Niemiec musi pozostać w strukturach UE, i jak twierdzi kanclerz Merkel, stanowić „dobre uzupełnienie” NATO⁴⁹.

To właśnie zacieśnienie współpracy w sektorze obronnym, polityce międzynarodowej oraz produkcji uzbrojenia stanowią jeden z głównych punktów zaproponowanego we wrześniu 2017 r. przez prezydenta Macrona, a podpisanego 22 stycznia 2019 r. nowego traktatu o przyjaźni między Niemcami a Francją. Traktat z Akwizgranu zawiera w art. 2 stwierdzenie, że oba państwa, realizując wspólne projekty, będą dążyć do stworzenia wspólnej polityki w zakresie eksportu uzbrojenia. Ten wyraz woli obu stron (jednak jedynie wyraz woli!) jest z punktu widzenia Francji o tyle istotny, że niemieckie zasady przyznawania licencji eksportowych na uzbrojenie są bardziej restrykcyjne aniżeli francuskie. Władze francuskie obawiają się, że ich zastosowanie,

⁴⁷ K. Frymark, K. Popławski, „Niemcy wobec Francji: fasadowe kompromisy i strukturalne różnice”, OSW, 25 kwietnia 2018 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-04-25/niemcy-wobec-francji-fasadowe-kompromisy-i-strukturalne-roznice> [dostęp: 1.02.2019].

⁴⁸ K. Frymark, K. Popławski, „Niemiecko-francuska wizja reform UE z Mesebergu”, OSW, 27 czerwca 2018 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-06-27/nemiecko-francuska-wizja-reform-ue-z-mesebergu> [dostęp: 1.02.2019].

⁴⁹ K. Janoś, „Niemcy i Francja a idea armii europejskiej”, *Biuletyn Instytutu Zachodniego* 2018, nr 367.

a nawet jedynie taka możliwość, mogłoby negatywnie odbić się na zainteresowaniu potencjalnych klientów francusko-niemieckimi produktami. Według informacji tygodnika *Der Spiegel* z 14 lutego 2019 r. Francja i Niemcy zawarły porozumienie odnośnie do regulacji eksportu uzbrojenia, zgodnie z którym obie strony nie będą wprowadzały ograniczeń eksportu. Rząd Niemiec odmówił komentarza w tej sprawie, jednak zarówno kanclerz Merkel, jak i minister obrony Ursula von der Leyen wielokrotnie wskazywały na potrzebę kompromisu z Francją⁵⁰.

Podobnie w kwestii wspólnych operacji militarnych, do których namawiał prezydent Macron, obie strony zgodziły się jedynie na najmniejszy wspólny mianownik. Zapewniły się mianowicie o woli współpracy. Również propozycja prezydenta Macrona stworzenia wspólnych francusko-niemieckich jednostek interwencyjnych zdolnych do operacji np. w Afryce nie została w pełni zrealizowana i ograniczono się (w art. 6) do stwierdzenia o powołaniu wspólnej jednostki do realizacji operacji stabilizacyjnych w państwach trzecich. Artykuł ten odwołuje się do zwalczania terroryzmu i współpracy policyjnej. Odnosząc się do niemieckich oczekiwań, Francja jedynie zapewniła, że będzie popierała niemieckie wysiłki na rzecz uzyskania stałego miejsca w Radzie Bezpieczeństwa ONZ w przypadku reformy tej organizacji. Oprócz zagadnień z dziedziny polityki zagranicznej i bezpieczeństwa traktat zawiera postanowienia dotyczące niemal wszystkich obszarów współpracy zgodnie z deklaracją przywódców obu państw⁵¹. Sceptyczną ocenę traktatu przedstawił Henrik Enderlein, wiceprezydent berlińskiej Hertie School of Governance: „Traktat z Akwizgranu jest symbolem obecnego stanu stosunków francusko-niemieckich: mocny w stosunku do symboli, ale słaby w treści”⁵². Niespodziewanie jednak odwołanie udziału w monachijskiej konferencji bezpieczeństwa przez prezydenta Macrona stawia również tę symboliczną bliskość pod znakiem zapytania. Choć jako oficjalna przyczyna podane zostały problemy z terminem, to odwołanie udziału zbiegło się w czasie z niemiecko-francuskim sporem o nowelizację dyrektywy gazowej i objęciem Gazociągu Północnego przepisami antymonopolowymi z tzw. trzeciego pakietu energetycznego⁵³.

Wspomnieć należy również niemiecko-francuskie plany wspólnego rozwoju nowych systemów uzbrojenia, w tym myśliciów wielozadaniowych oraz czołgów. Stąd też tak duże znaczenie mają odniesienia do warunków eksportu uzbrojenia w traktacie z Akwizgranu. Z dostępnych informacji wynika, że Francja będzie

⁵⁰ „Deutsch-französisches Geheimpapier regelt Waffenexporte neu”, *SpiegelOnline* z 15 lutego 2019 r., <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/ruestungsexporte-deutsch-franzoesisches-geheimpapier-a-1253393.html> [dostęp: 17.02.2019].

⁵¹ M. Wiegel, J. Leithäuser, „Das steht im Aachener Vertrag”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* z 22 stycznia 2019 r., https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/deutsch-franzoesische-freundschaft-das-steht-im-aachener-vertrag-16000732-p2.html?printPagedArticle=true#pageIndex_1 [dostęp: 1.02.2019].

⁵² G. Chazan, „Macron and Merkel sign Aachen treaty to deepen Franco-German ties”, *Financial Times* z 22 stycznia 2019 r., <https://www.ft.com/content/fecf3854-1e37-11e9-b2f7-97e4dbd3580d> [dostęp: 1.02.2019], (cyt.: „The treaty of Aachen is emblematic of the current state of Franco-German relations: strong on symbols, but weak on substance”).

⁵³ „Macron sagt Teilnahme an Münchner Sicherheitskonferenz ab”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* z 7 lutego 2019 r., <https://www.faz.net/aktuell/politik/macron-sagt-teilnahme-an-muenchner-sicherheitskonferenz-ab-16029673.html> [dostęp: 17.02.2019].

odgrywać rolę lidera w produkcji samolotu i główna odpowiedzialność za projekt spadnie na firmę Dassault Aviation, która w tym zakresie współpracować będzie z Airbusem, podczas gdy w projekcie związanym z czołgiem rola ta przypadnie firmom niemieckim. Wspólne projekty oznaczać będą zapewne kolejną fazę integracji w sektorze zbrojeniowym w Europie. Dotyczy to zwłaszcza niemieckich producentów broni pancerniej Rheinmetall i Krauss-Maffei Wegmann. Przedmiotem dyskusji jest również bliższa współpraca francuskiego i niemieckiego przemysłu stoczniowego⁵⁴.

* * *

Niemcy są państwem zainteresowanym utrzymaniem dotychczasowego *status quo*. W ostatnich dekadach dzięki parasolowi ochronnemu Stanów Zjednoczonych wydawały jedynie niewielką część swojego PKB na obronę i koncentrowały się na rozwoju gospodarczym, wielokrotnie z sukcesami używając następnie instrumentów ekonomicznych do osiągnięcia celów politycznych i gospodarczych.

Jednak następujące zmiany w globalnym układzie sił podważają racjonalność tej polityki. Chińsko-amerykańska rywalizacja o prymat we współczesnym świecie ma poważne konsekwencje dla Niemiec. Stany Zjednoczone nie chcą, a także nie mogą odgrywać roli globalnego policjanta. Chiny w błyskawicznym tempie tworzą sieć powiązań gospodarczych i militarnych, zmieniając globalną równowagę sił i budując nowe strefy wpływów.

W świecie narastających konfliktów między mocarstwami Niemcy, które pragną zachować dobre stosunki ze wszystkimi państwami, zmuszone są dokonywać wyborów i zdefiniować na nowo swój interes narodowy, a także dostosować strategię polityki zagranicznej. Dotychczasowa strategia polegająca na przyjmowaniu postawy wyczekującej i unikaniu konfrontacji coraz mniej odpowiada wyzwaniom współczesności.

Niemcy muszą na nowo określić swoje miejsce w stosunkach międzynarodowych oraz przebudować relacje z największymi partnerami: Stanami Zjednoczonymi, Chinami i Francją. W odniesieniu do Chin zauważyć można zwrot przejawiający się w bardziej asertywnej postawie. Niemieccy decydenci coraz częściej widzą w Chinach wyzwanie, a nie szansę.

W stosunkach z dotychczasowym najważniejszym partnerem strategicznym – Stanami Zjednoczonymi – panuje mnóstwo niewiadomych. Według amerykańskiej administracji Niemcy są zbyt dużym i bogatym państwem, aby Stany Zjednoczone ponosiły koszty jego obrony. Jednak niemieckie władze i społeczeństwo są niechętne zwiększaniu wydatków na obronę. Zakorzenione w społeczeństwie w ostatnich dekadach postawy pacyfistyczne nie dają się łatwo zmienić. Również zmniejszenie przez Niemcy nadwyżki handlowej stanowi wyzwanie. Niemcy utożsamiają jej

⁵⁴ T. Hanke, M. Murphy, D. Riedel, „So wollen Deutschland und Frankreich ihre Rüstungsindustrie neu aufstellen”, *Handelsblatt* z 16 listopada 2018 r., <https://www.handelsblatt.com/politik/international/gemeinsame-jets-und-panzer-so-wollen-deutschland-und-frankreich-ihre-ruestungsindustrie-neu-aufstellen/23673794.html?ticket=ST-561873-Kc31nuUaTciwTaOht4EQ-ap3> [dostęp: 1.02.2019].

wielkość z konkurencyjnością własnego przemysłu i w konsekwencji z sukcesem bądź porażką polityki gospodarczej.

W tej sytuacji Niemcy zwróciły się w stronę Francji, która stała się najważniejszym partnerem. Partnerstwo to oparte jest nie tylko na gęstej sieci współpracy, lecz także na niezwykle bogatej symbolice. Niemcy wraz z Francją rozwijają wspólną wizję Europy. Choć często na początku negocjacji wiele ich dzieliło, są w stanie osiągnąć satysfakcjonujące obie strony kompromisy.

GERMANY AMONG SUPERPOWERS

According to the Minister of Foreign Affairs, Heiko Maas, the main challenges for the international order Germany not only knows but also has become accustomed to, are Donald Trump's egoistic policy, Russia's attacks on international law and state sovereignty, and the expansion of China.

Germany is a country that wants to maintain the status quo. In the last decades, thanks to US protection, Germany only spent a small portion of its GDP on defence and could focus on economic development instead. However, the ongoing changes in the global balance of power undermine the possibility of keeping it that way. The Chinese-American competition for primacy in the contemporary world has serious consequences for Germany as well. Germany's plan to build economic and political relations while presenting the country as a civilian superpower is becoming increasingly challenging for the authors of German foreign policy.

Keywords: Germany, European Union, China, United States, "balanced partnership"

Słowa kluczowe: Niemcy, Unia Europejska, Chiny, Stany Zjednoczone, „zbalansowane partnerstwo”